

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลูที่มีต่อชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้" เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำเสนอผลการวิจัยออกมาในรูปแบบของพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Description) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้คือหัวหน้าคณะลิเกฮูลู โดยหัวหน้าคณะในที่นี้หมายถึงผู้ขับกลอนสด (กาโระ) ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งสารไปยังผู้ชม ผู้วิจัยทำการสำรวจจำนวนประชากรทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยสำรวจจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1. สืบค้นข้อมูลจำนวนศิลปินลิเกฮูลูจากเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยชุมชนศิลปพื้นบ้านศรีวิชัย (www.mahawihchalai.com) ซึ่งข้อมูลที่ได้ไม่ได้ระบุว่าในแต่ละจังหวัดมีจำนวนหัวหน้าคณะลิเกฮูลูอยู่กี่คน มีเพียงชื่อศิลปินลิเกฮูลูในแต่ละจังหวัดและอาจจะระบุหน้าที่ในการแสดงของบางคนเท่านั้น โดยข้อมูลที่ได้มีดังนี้

- จังหวัดยะลามีจำนวนศิลปินลิเกฮูลูจำนวน 18 คน
(หัวหน้าคณะ 2 คน ขับร้อง 1 คน ลูกคู่ 9 คน และไม่ระบุหน้าที่ในการแสดง 6 คน)
- จังหวัดปัตตานีมีจำนวนศิลปินลิเกฮูลูจำนวน 6 คน
(ไม่ระบุหน้าที่ในการแสดง)
- จังหวัดนราธิวาสมีจำนวนศิลปินลิเกฮูลูจำนวน 22 คน
(ลูกคู่ 2 คน และไม่ระบุหน้าที่ในการแสดง 20 คน)

ดังนั้นจึงสามารถอนุมานได้ว่าจังหวัดยะลาจะมีจำนวนหัวหน้าคณะลิเกฮูลูไม่เกิน 8 คน จังหวัดปัตตานีมีไม่เกิน 6 คน และจังหวัดนราธิวาสมีไม่เกิน 20 คน รวมจำนวนหัวหน้าคณะลิเกฮูลูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีไม่เกิน 34 คน (คิดโดยตัดรายชื่อที่ระบุว่าทำหน้าที่อื่นในการแสดงออก)

2. สอบถามจำนวนหัวหน้าคณะลิเกฮูลูจากหัวหน้าคณะลิเกฮูลูในพื้นที่นั้น และ นักวิชาการในท้องถิ่น ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลโดยประมาณ โดยได้ข้อมูลดังนี้

- จังหวัดยะลา มีจำนวนหัวหน้าคณะลิเกฮูลูประมาณ 7 - 10 คน
- จังหวัดปัตตานี มีจำนวนหัวหน้าคณะลิเกฮูลูประมาณ 10 - 13 คน
- จังหวัดนราธิวาส มีจำนวนหัวหน้าคณะลิเกฮูลูประมาณ 15 - 20 คน

จากการสำรวจข้อมูลจากทั้งสองแหล่งพบว่าจำนวนหัวหน้าคณะลิเกฮูลูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะอยู่ระหว่าง 32 - 43 คน โดยจังหวัดนราธิวาสเป็นจังหวัดที่มีหัวหน้าคณะลิเกฮูลูอยู่มากที่สุด ส่วนจังหวัดยะลาและปัตตานีนั้นมีหัวหน้าคณะลิเกฮูลูจำนวนใกล้เคียงกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างไว้ 10 คน โดยแบ่งเป็นหัวหน้าคณะลิเกฮูลูในจังหวัดยะลา 3 คน จังหวัดปัตตานี 3 คน และจังหวัดนราธิวาส 4 คน

หัวหน้าคณะลิเกฮูลูที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เป็นหัวหน้าคณะลิเกฮูลูที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยม ซึ่งสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านและนักวิชาการในท้องถิ่น โดยหัวหน้าคณะลิเกฮูลูที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. นายหะมะ แบลือแบ	คณะมะ ยะหา	จังหวัดยะลา
2. นายโรสะ วาหะ	คณะมาโรปะปาแตรายอ	จังหวัดยะลา
3. นายสะมะแอ หะมะ	คณะศรีกูแบรายอ	จังหวัดยะลา
4. นายสุติน ลอเต็ง	คณะโต๊ะแวดยง	จังหวัดปัตตานี
5. นายยูไซะ อุมาร์	คณะยูไซะ บ่อทอง	จังหวัดปัตตานี
6. นายต่วนสะมะแอ ลอมะ	คณะมะแอ จะเข	จังหวัดปัตตานี
7. นายซูดิง เจ๊ะแว	คณะเปาะวอซูดิง	จังหวัดนราธิวาส
8. นายมะรุไซะ สาเมาะ	คณะมะรุไซะ	จังหวัดนราธิวาส
9. นายดีอรรแม อูมา	คณะรอมแมอานะกือรี	จังหวัดนราธิวาส
10. นางเจ๊ะเดาะ ตาเฮ	คณะโรฮายา	จังหวัดนราธิวาส

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research)

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลิเกฮูลูเพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของลิเกฮูลู องค์ประกอบของลิเกฮูลูแบบดั้งเดิมที่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Research)

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลในระดับลึก ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structured Interview) โดยผู้วิจัยเตรียมแนวคำถามไว้กว้าง ๆ ล่วงหน้า ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open - ended)

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participant Observation) ตลอดการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมชมการแสดงลิเกฮูลูทั้งสิ้น 3 ครั้ง โดยผู้วิจัยได้สังเกตการแต่งกาย ขั้นตอนการแสดง รวมถึงปฏิริยาของผู้ชมขณะชมการแสดงลิเกฮูลู

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร คือ การทำบันทึก (note taking) และการทำหนังสืออ้างอิง (bibliography) โดยใช้การเปรียบเทียบข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาความเป็นไปได้และความน่าเชื่อถือของผู้เขียนข้อมูลและเอกสารนั้น

2. การศึกษาภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและถูกต้องมากที่สุด เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ โดยในการสัมภาษณ์นั้นจะไม่มีโครงสร้างคำถามที่ตายตัว เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าประสบการณ์ของตนได้อย่างอิสระ และเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นรูปแบบคำถามจึงมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลครบตามต้องการ โดยแนวคำถามในการสัมภาษณ์มีดังนี้

- ประวัติความเป็นมาของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลู
- ลิเกฮูลูให้ผู้แสดงจำนวนกี่คน ทำหน้าที่อะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร
- ผู้แสดงลิเกฮูลูแต่งกายอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
- เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงลิเกฮูลูมีอะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร
- ขั้นตอนในการแสดงลิเกฮูลูเป็นอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตหรือไม่อย่างไร
- เพลงที่ร้องในการแสดงลิเกฮูลูมีเพลงอะไรบ้าง เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตหรือไม่ อย่างไร
- เนื้อหาของเพลงพูดถึงเรื่องอะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตหรือไม่อย่างไร
- ในการขับกลอนสดจะพูดถึงเรื่องอะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร
- ข้อมูลที่ใช้ในการขับกลอนสดเอามาจากไหน
- เวลาทำการแสดงลิเกฮูลูจะแสดงที่ไหน มีเวทีแสดงหรือไม่
- แสดงลิเกฮูลูในโอกาสใดบ้าง โอกาสในการแสดงนี้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร
- เคยร่วมงานกับหน่วยงานรัฐบ้างหรือไม่ เข้าไปร่วมงานได้อย่างไร
- การแสดงในงานของหน่วยงานรัฐมีความแตกต่างกับการแสดงทั่วไปหรือไม่อย่างไร

นอกจากนั้นในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามนี้ ผู้วิจัยยังใช้วิธีการจดบันทึก รวมถึงใช้เทปบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูปช่วยในการเก็บข้อมูลด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากที่สุด

การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวัดความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Reliability) ของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมนข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ ผู้วิจัยใช้วิธีการการสัมภาษณ์ควบคู่ไปกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม พร้อมกับศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วย

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ซ้ำ (Repeated Interview) กล่าวคือ ถามคำถามผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนด้วยคำถามประเด็นเดียวกัน และถามคำถามเดิมซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลคนเดิมในช่วงเวลาที่ห่างกันออกไป

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามตั้งแต่วันที่ต้นเดือนมกราคม 2547 - กลางเดือนกุมภาพันธ์ 2547 รวมระยะเวลาประมาณ 1 เดือนครึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลูที่มีต่อชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. วิเคราะห์องค์ประกอบของการแสดงลิเกฮูลูว่ามีอะไรบ้าง และมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
2. วิเคราะห์บทบาทของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลูที่มีต่อชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่ามีบทบาทอะไรบ้าง
3. วิเคราะห์บทบาทของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลูที่มีต่อชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอรายงานการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Description) โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลู
2. องค์ประกอบของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลู และการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลู
3. บทบาทของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลูที่มีต่อชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสื่อพื้นบ้านลิเกฮูลูที่มีต่อชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้